

inte bara på behovet av kunskap, utan cirkulationen av aktiekunskap har också potential att förändra människors sätt att betrakta ekonomiska frågor. Boken avslutas sedan med ett slags utblick där såväl kunskapssamhället som vår samtids relativisering av fakta framställs som angelägna studieobjekt.

Sammantaget kan konstateras att *Kunskapshistoria: En introduktion* lever upp till sin titel såsom en lättillgänglig introduktion till det forskningsfält som författarna vill presentera. Till dess förtjänster kan särskilt framhållas de återkommande empiriska exemplen som visar hur kunskapshistoriska studier bedrivs i praktiken. Med tanke på att boken även riktar sig till studenter skulle den dock gärna ha kunnat försäts med mer av handfasta metodologiska avsnitt som stöd för studenters egna kunskapshistoriska undersökningar.

Uppsala universitet

ESBJÖRN LARSSON

Johan Östling, *Kunskapens stora hus: Huvudlinjer i universitetets historia* (Göteborg & Stockholm: Makadam förlag 2024). 140 s.

I boken *Kunskapens stora hus: Huvudlinjer i universitetets historia* ger kunskapshistorikern Johan Östling en översiktlig bild av hur universitetet som institution utvecklats sedan högmedeltiden fram till idag. Huvudkapitlen ger oss inblickar i tre dominerande modeller: det latinska universitetet (1100–1800), det tyska universitetet (1750–1950) och slutligen det amerikanska universitetet (1930–2020). Grunddragen i dessa modeller förklaras och beskrivs, och författaren visar hur de olika ideal och idéer som låg till grund för hur universiteten organiserades och verkade, spreds och tog sig varierande uttryck i Europa, men också i andra delar av världen – Asien, Mellanöstern, Nord- och Sydamerika. Detta är en i stora delar välkänd och etablerad historia, men boken tillför ändå mycket genom att den är så skickligt och kunnigt berättad, samt förmedlad i ett behändigt och vackert format. Den har sin givna plats som en introduktion till universitetets historia för svenskspråkiga läsare, där också 1900-talets sista och 2000-talets första decennier ges en meningsfull behandling.

Trots bokens korta format har Östling lyckats väva in historievetenskapliga problematiseringar – i inledning och avslutning, men också insprängt i bokens olika kapitel – som tillsammans ger en fingervisning om att universitetens institutionella historia inte så enkelt låter sig skrivas. Det handlar om att alla periodiseringar är förenklingar; det som lyfts fram som utmärkande och karaktäristiska drag under vissa århundraden tenderar att skjuta åt si-

dan alla de sätt som äldre former och praktiker lever kvar, som akademiska överlagringar. Det handlar också om resonemang kring universitetets födelse under högmedeltiden – ska detta ses som början eller kanske slutet på olika (globalt spridda) försök att systematisk organisera avancerad kunskap? Östling hänvisar också till diskussioner och omtolkningar inom nyare universitetshistorisk forskning, som ger framställningen en mindre tillrättalagd karaktär och bjuder in läsaren till reflektion, inte bara kring universitetets historia utan också kring utforskandet av universitetets historia.

Bokens målgrupp torde vara tänkt som bred och allmän. Boken verkar inte ha ambitionen att tillföra något nytt till det idéhistoriska forskningsfältet i sig, men borde kunna läsas med stor behållning av alla som kommit i kontakt med universitetet som institution, såväl nuvarande som före detta studenter, lärare och forskare, samt alla andra med ett mer allmänt intresse för universitetens historia. Framställningen är väl anpassad för en sådan läsekrets, även om det finns vissa inkonsekvenser i hur och om företeelser och begrepp förklaras eller inte. Kan vi förvänta oss att lekmannen vet vad "den aristoteliska syllogismens principer" är, när nu boken i övrigt mer ägnar sig åt universitetets form än dess innehåll?

Något bör också sägas om det fysiska formatet på boken. Det är en delikat liten historia – vackert formgiven och rikt illustrerad. Många gånger fungerar just bilderna och bildtexterna som kortare utvecklingar kring, och konkretiseringar av, de mer övergripande huvuddragen som boken som helhet försöker teckna. Detta kompenserar på ett bra sätt för de annars med nödvändighet svepande och generaliserande dragen som karaktäriserar själva textinnehållet.

Det kanske blir lite tröttsamt att återkomma till vad som, i en bok som denna, utgör ett specifikt kunskapshistoriskt bidrag till skillnad från ett idé- och lärdomshistoriskt. Nu tror jag inte att just denna publikation på något sätt är tänkt som en utläggning kring vad just kunskapshistoria som forskningsfält har att bidra med, men den innehåller likväl formuleringar som indikerar att den är tänkt som ett kunskapshistoriskt bidrag. Här, liksom i andra arbeten av kunskapshistorikerna i Lund, konstaterar jag bara därför helt kort att framställningen är sådan att de flesta idéhistoriker skulle känna igen sig mycket väl. Något nytt i angreppssättet går inte att märka av, och det spelar i sammanhanget egentligen ingen roll.

Östlings uttalade ambition har varit att fokusera på universitetet som institution, dess "struktur, karaktär och förvandling" och inte på de idéer, världsbilder och kunskaper som producerades inom eller förmedlades genom denna institution. Men genom detta tonas också viktiga aspekter ner av relationen mellan universitetet och dess politiska, ideologiska, andliga, ekonomiska, kulturella, med mera, sammanhang. Det är förståeligt att en

sådan avgränsning görs, men det känns ibland lite synd, då boken annars kanske ännu tydligare hade kunnat knyta an till dagens intensiva debatter om vikten av (och hoten mot) den akademiska friheten. Betydelsen av den akademiska friheten har omförhandlats många gånger under historiens lopp, något Östling på ett förtjänstfullt sätt lyfter fram i *Kunskapens stora hus*. Här sammanvävs idéer om universitetens samhällsroll och olika modeller för dess organisation, med uppfattningar om vilken kunskapsproduktion som ska ses som värdefull eller inte, och varför. Här nöjer sig Östling med att konstatera att historiska insikter kan hjälpa oss att ta ut kursen i en oviss framtid, men jag hade gärna sett att han antytt i vilken riktning dessa insikter för oss.

Umeå universitet

JENNY EKLÖF

Agneta Ney, *Vänskap mellan kvinnor på vikingatiden: Om urval och historisk skrivning i de isländska sagorna* (Lund: Nordic Academic Press 2023). 201 s.

Agneta Neys monografi om vänskap mellan kvinnor på vikingatiden nämner inte Bechdeltestet, ett test ”med vilken en films framställning av kvinnor kan bedömas” enligt Wikipedia. Men en liknande analys av Islänningasagorna skulle kunna göras som med samtida filmer: hur många sagor visar kvinnor som talar med varandra om något annat än män? Neys bok presenterar olika exempel på kvinnor som talar med varandra, ibland som ett tecken på att de ingår i ett förhållande som skulle kunna beskrivas som känslomässig vänskap. Män eller mäns intressen är dock ofta ämnet. Det finns dessutom exempel på kvinnor som interagerar utan att samtala. Men Bechdeltestet uppmärksammar hur representation av kvinnor kan vara bara en mycket begränsad del av verkligheten och testet kan av denna anledning vara bra att ha i åtanke när man vill komma åt – som Ney vill – hur berättelser med kvinnliga karaktärer från 1200-talet kan användas som historiska källor för aspekter av kvinnors livsvillkor under vikingatiden.

Ney börjar sin analys i kapitel 1 genom att beskriva tidigare forskning om vänskap på vikingatiden och ställa olika frågor. I det andra kapitlet fokuserar hon på i vilken utsträckning man kan använda sagorna från medeltiden som historiskt källmaterial för livet under vikingatiden, och mer specifikt hur man ska använda dem för att analysera och förstå vänskap mellan kvinnor. En överblick över kvinnliga karaktärer i Islänningasagorna kommer i kapitel 3. Sammanfattningen, och boken som en helhet, använder sig väl av den svenska översättningen av Islänningasagorna som kom ut